

La fil·loxera i la frontera. Nota sobre l'actuació de l'Ajuntament de Figueres en la crisi fil·loxèrica (1878-1882). La zona d'incomunicació

Per Eduard Puig i Vayreda

Resum

La comarca de l'Alt Empordà va ser la primera comarca catalana on va entrar la fil·loxera. I va ser la primera comarca on s'aplicaren mesures per fer-hi front, així com mesures per la replantació posterior amb peus americans. Els assajos es van fer en contacte permanent amb la gent de l'altre costat de l'Albera.

La proposta de crear una zona d'incomunicació, amb l'arrencada de les vinyes empordaneses en trenta quilòmetres paral·lels a la frontera, per evitar la propagació de la fil·loxera i barrar-li l'entrada en territori català, va ser aprovada per les corts espanyoles. Aquesta mesura que hauria suposat l'arrencada de tots els ceps empordanesos va poder ser aturada, el 1878, entre d'altres, per la unanimitat de l'Ajuntament de Figueres d'oposar-s'hi de ple i encarregar la publicació d'una memòria contrària, La Filoxera y la zona de incomunicación ... A la memòria es posava de manifest els perjudicis que ocasionaria i es posava en dubte si serviria per aturar l'entrada de la plaga.

Paraules clau

Fil·loxera, zona d'incomunicació, acord de l'Ajuntament de Figueres de 1878, Narcís Fages de Romà

Abstract

The Alt Empordà was the first region in Catalonia effected by the phylloxera. And it was the first region to apply measures against it such as replanting vineyards with American stocks. The tests were run in constant contact with people from the other side of the Albera mountain range. The Spanish parliament passed a proposal to create a detention area, which implied the pulling out of Empordà vineyards in a thirty kilometre stretch parallel to the border in order to prevent the spread of the phylloxera and to avoid its entry into Catalan territory. This measure would have led to the rooting out of all Empordà stocks but could be stopped in 1878 by, among others, the unanimous opposition of the Figueres city council who also commissioned the publication of a contrary memorandum "Phylloxera and the detention area..." The memorandum pointed out the the damage that could be caused and doubted its effectiveness to stop the entry of the plague.

Keywords

Phylloxera, detention area, agreement of the Figueres city council of 1878, Narcís Fages de Romà

DOI: 10.2436/20.8010.01.89
IEE, Figueres, (2011), p. 391-401

Quan la plaga de la fil·loxera començà a infectar les vinyes de la Catalunya meridional i de ponent –aproximadament entre els anys 1890 i 1900–⁽¹⁾ molts vinyaters d'aquelles terres miraren cap a la comarca de l'Empordà per a decidir la seva actuació en front la plaga, per la senzilla raó que les vinyes empordaneses, sobretot altempordaneses, pel seu caràcter fronterer amb França, foren les primeres en les que es manifestà el temut insecte l'any 1879 i les primeres on s'assajaren, amb èxit divers, les actuacions de lluita i prevenció antifil·loxèrica.

L'Empordà fou un magnífic, i en ocasions controvertit, camp d'assaig (a vegades fou gairebé un camp de batalla, almenys a nivell dialèctic) dels diferents mètodes per combatre la plaga, evidenciant la seva eficàcia o la seva inutilitat, així com el lloc on s'aplicaren decisions de tipus polític i econòmic, igualment de resultat molt dispar i controvertit.

Si bé el desastre econòmic i social i la crisi que se'n derivà, fou similar en totes les comarques que tenien com a conreu majoritari la vinya, l'Empordà fou la primera on s'aplicaren les solucions que havien de permetre la reconstitució del vinyar a tot Catalunya i la primera en replantar extensions significatives amb peus americans, quan aquesta solució, denominada *americanista*, encara no estava consolidada del tot, consolidació que es féu realitat mercès als esforços de molts vinyaters empordanesos⁽²⁾ que varen brindar la seva experiència a les comarques vinyateres de més al sud.

I tot això fou possible, o millor, realitat, mercès a la relació, als intercanvis d'experiències i coneixements amb la gent de l'altra banda de la frontera. En són una bona prova l'actuació del savi farmacèutic de Cotlliure Pau Oliver, deixeble de Planchon –el més important estudiós francès de la plaga– que a més de donar algunes conferències a l'Empordà, en localitzar-se l'insecte a la comarca fou un dels primers en acudir sol·lícit per aplicar-hi els remeis que creia més adients. Igualment la intervenció, més aviat teòrica, de Carles Bosch de la Trinchera en la crisi són igualment fruit de la constant relació de l'escriptor jonquerenc amb la gent de l'avui denominada Catalunya Nord, comarques que foren assíduament visitades pels viticultors catalans i empordanesos en la fase prèvia a la localització de l'insecte a l'Empordà. Igual es pot dir de Narcís Fages, Josep Vergés o Gregori Artizà. Per tant,

1. El 1890 la plaga es declara a l'Alt Camp (Salomó), el 1895 a l'Albiol a l'altra banda del Francolí i el 1899 a Tivissa i Móra la Nova, encara que hi ha divergència de dates segons la font d'informació.
2. ROIG ARMENGOL, R., "Memòria del mapa vinícola de la província de Barcelona", "Foren molts els propietaris empesos per la seva situació i valent molts diners el vi, es llençaren de ple a la compra de sarments sense coneixement de causa i alguns s'arruïnaren especialment a l'Empordà". Citat per IGLÉSIES, J., *La crisi agrària de 1879/1900: la fil·loxera a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1968, p. 240.

relacions i intercanvis fronterers com ens proposa el lema del Congrés, entre l'Empordà i el Rosselló foren continuats i intensos durant tot l'immens desgavell de la fil·loxera.

No és gratuït afirmar, doncs, que tota la peripècia fil·loxèrica a la comarca de l'Empordà té cabuda i es justifica en un Congrés sobre el fet fronterer ben especialment la proposta que sorgí en el seu dia, amb el consegüent enrenou, d'establir una zona d'incomunicació fronterera que impedís l'avenç de la plaga i que és el que tractarem en aquest treball, relacionat amb el paper que hi tingué l'Ajuntament de Figueres.

El tema de la crisi vitícola, deguda a la plaga citada, a l'Empordà és molt complex i extens, i d'antuvi creiem d'un cert interès recordar algunes de les actuacions que en aquest camp dugué a terme la capital de la comarca, en aquells moments, de certa importància vitícola.

Aquestes actuacions foren principalment:

Publicació de l'opuscle de Fages de Romà, *La filoxera y la zona de incomunicación, cuestión de vida o muerte para el Ampurdán*, de la que parlarem aquí.

Establiment, no reeixit, de l'estació antifil·loxèrica a Figueres, concedida pel govern a la ciutat.

Establiment d'un viver de ceps americans a l'Escola d'agricultura situada a l'Institut (continuadora de la granja de Fortianell), encara que no fou una actuació estrictament municipal i tampoc massa reeixida, a causa de la seva curta durada.

Altres actuacions menors com el repartiment d'indemnitzacions a viticultors, cessió del Teatre Principal per conferències divulgadores com la de Pau Oliver de Cotlliure el 4 de setembre de 1879, etc.

IMPORTÀNCIA VITÍCOLA DEL TERME I DE LA COMARCA

Vist avui semblaria que un problema que afectés exclusivament la vinya, l'Ajuntament de la capital de la comarca poca cosa hi havia de dir. Cal recordar, però, que a l'Empordà en aquells moments hi havia unes 20.887 hectàrees de vinya³⁾ que és una superfície significativa i el comerç del vi tenia una importància econòmica i social destacable, més encara des de l'aparició de la plaga a França, moment des del qual l'exportació de vi i la plantació de vinya assolí màxims històrics.

3. GARCÍA DE LOS SALMONES, N., *La invasión filoxérica en España*, 1883.

El mateix terme municipal de Figueres, tot i no ser especialment vitícola, tenia aproximadament⁽⁴⁾ unes 170 hectàrees de conreu de vinya, majoritàriament agrupades a la muntanyeta, carretera de Llers, falde del castell de Sant Ferran, i també a la zona de Sant Pau de la Calçada, tot i que pensem que aquesta circumstància no fou determinant en les intervencions municipals referides a la fil-loxera.

Antecedents

De forma molt esquemàtica cal recordar els antecedents de la crisi abans d'arribar a les actuacions a que ens referim. L'aparició de la fil-loxera a França es data a la zona de la Gironda l'any 1863, posteriorment es localitza a Roquemaure (Provença, 1865) i des d'aquests dos focus va avançant la infecció de les vinyes per tot el migjorn francès. A Catalunya, la primera nota d'alerta sobre la importància de la plaga es dona l'any 1867 per part del secretari de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI), entitat que anys a venir serà de les més activa en la lluita contra la plaga, sobretot des de la perspectiva dels propietaris vitícoles, no sempre viticultors.

Després de traspasar barreres naturals que molts creien infranquejables (com per exemple el riu Roine) l'any 1876, l'insecte es localitza a Prada de Conflent des d'on ràpidament avança per tot el Vallespir i el Rosselló. Ja és a les portes del principat de Catalunya.

Mentrestant, mentre la inquietud i l'alarma dels vinyaters especialment els empordanesos ha anat en augment, l'IACSI ha comissionat l'advocat Joan Miret per cercar solucions al problema. Miret i amb ell molts altres viticultors i dirigents agrícoles arriben a la conclusió que el temut insecte que no pot volar més enllà dels 20 quilometres, no podrà franquejar els Pirineus més orientals –evitant així la seva entrada a Catalunya i a tot Espanya– si li manca vegetació on alimentar-se. Això vol dir que cal eliminar totes les vinyes d'una extensa franja de 25 quilòmetres d'amplada per trenta de llarg al sud dels Pirineus, pagant les corresponents indemnitzacions als propietaris afectats. Aquesta barrera, zona d'incomunicació o cordó sanitari, com es vulgui dir, representava una superfície de setanta mil hectàrees en les quals “*tan sols*” n’hi havia una quarta part plantada de vinya.⁽⁵⁾

4. Donem les dades aproximades, ja que en consultar las *Hojas declaratorias de rústica del año 1879* (AMF) les superfícies de vinya es donen generalment en vessanes, altres en pams i unes poques en sistema mètric, i per tant la conversió no és exacta.

5. La zona afectava la totalitat dels termes d'Agullana, Biure, Cabanes, Cadaqués, Cantallops, Capmany, Colera, Espolla, Garriguella, la Jonquera, Llançà, Llers, Masarac, Mollet, Palau-saverdera, Pau, Pedret i Marzà, Peralada, Pont de Molins, Portbou, el Port de la Selva, Rabós, Roses, Sant Climent Sescebes, la Selva de Mar, Vilabertran, i Vilamaniscle i part de molts altres.

Aquesta proposta de Miret que a l'Empordà no fou gens ben vista –sobretot en uns moments en què la vinya era altament rendible–, fou presentada no obstant al Ministerio de Fomento per l'IACSI i el març de 1878 es proposà que el Congrés dels Diputats convertís en projecte de llei aquell dictamen, proposta que fou defensada pel marquès de Montoliu, president de l'IACSI. Després de passar el tràmit del Senat, on el defensà el marquès de Monistrol, el ministre de Foment⁽⁶⁾ va fer una contundent rèplica estimant el projecte com a molt arriscat i de dubtosa eficàcia, tot i que la seva intervenció fou en ocasions inconsistent.

Arran d'aquesta negativa i a la recerca d'arguments de més autoritat científica, es va convocar el Congrés Fil·loxèric de Madrid encara que el dictamen de l'IACSI ja havia despertat interès i inquietud entre els sectors afectats, sobretot a la nostra comarca. El Congrés Fil·loxèric es va reunir el dia 31 de maig de 1878⁽⁷⁾ amb el mandat exprés de redactar en el termini de quinze dies “improrrogables” un projecte de llei a fi d'adoptar mesures per evitar “*la invasión, propagación y difusión del devastador insecto*”.

Per les dimensions del treball hem de passar per sobre alguns aspectes que serien curiosos de destacar com, per exemple, l'escassa representació gironina en l'esmentat Congrés, la metodologia de treball escollida mitjançant una enquesta en la redacció de la qual molt probablement intervingueren Joan Miret i Mariano de la Paz Graells (que no eren exactament imparcials) i el mateix contingut dels debats. La conclusió fou que, el dia 18 de juny, el Congrés celebrà la seva darrera reunió, i aprovà un projecte de llei, redactat per una comissió, de la qual era ponent el mateix Graells, en el qual, en el seu article 6è, textualment deia:

“El gobierno establecerá una zona de incomunicación en los puntos que estime conveniente y a la mayor proximidad posible de las fronteras de Francia y Portugal para impedir los efectos de la propagación natural de la filoxera. La longitud de las zonas fronterizas se medirá por la extensión que vaya presentando la plaga en las naciones vecinas y su anchura hacia el interior de nuestro Reino será de 25 a 30 kilómetros. Mientras la plaga no se acerque a nuestras fronteras á una distancia de 50 kilómetros, no se procederá al establecimiento de la zona en la respectiva frontera. En estas zonas se arrancarán todas las vides cultivadas ó silvestres que hubiere,

6. Era ministre Francisco de Borja Queipo de Llano, conde de Toreno, Ministro de Foment en el segon govern de Cánovas del Castillo (1875-1879).

7. Sembla curiosa l'hora d'inauguració de les sessions del Congrés: 3/4 de 10 de la nit.

prohibiéndose la plantación de otras nuevas mientras dure el peligro a juicio del Gobierno, y de acuerdo con el parecer de la Comisión superior de la filoxera.

Todos los gastos que ocasione esta medida, y las indemnizaciones á que diere lugar, serán a cargo del Estado”.⁽⁸⁾

¿Es vol un fet més genuïnament **fronterer** que la proposta de crear una zona d'incomunicació amb l'arrencada de tots els ceps al llarg de la frontera només de la nostra comarca empordanesa?

L'actuació municipal

Aquest projecte fou presentat a les Corts el dia 21 de juny –sembla que calia en principi deixar-ho llest en la mateixa legislatura– i es preveia iniciar els debats sobre el text el dia 15 de juliol. Els viticultors afectats, per tant els empordanesos, havien d'actuar abans d'aquesta data, ja que en el preàmbul de la llei el ministre de Fomento, que com es va veure anteriorment no es mostrava massa partidari de la zona d'incomunicació, sobretot per raons pressupostàries a causa de l'elevat cost econòmic de les indemnitzacions previstes, sobtadament canvià d'opinió (caldria esbrinar els motius del canvi, probablement polítics) i manifesta:

“La zona de incomunicación que se propone, a la que el Ministro de Fomento atribuía gravedad suma y hasta consecuencias quizás funestas, aconsejada después por el Congreso phylloxerico ha sido aceptada por el Gobierno porque obedece a los contínuos estudios sobre la vida y costumbres del insecto... Estableciendo pues zonas de incomunicación entre nuestro país y los invadidos, arrancando cuantas cepas se hallen comprometidas en el espacio que puede atravesar en vuelo, es evidente que el insecto moriría por falta de alimento si llegase a franquear nurestra frontera. El remedio podrá parecer violento pero la fuerza de las circunstancias lo justifica, porque se trata de salvar todos⁽⁹⁾ nuestros viñedos de una destrucción segura.....”

Les vinyes empordaneses estaven sentenciades. En aquest sentit val la pena citar un petit fragment d'un article signat per F. Suñer y Capdevila (el petit) que diu:

8. *Actas de las sesiones celebradas por el Congreso Filoxérico reunido en Madrid el 31 de mayo de 1878*, Madrid Establecimiento Tipogràfico de Manuel M. de los Rios, 1878.

9. Es devia referir a *todos*, menys els empordanesos.

“Pero si grave, serio y trascendental es el peligro que por este lado nos amenaza [la fil·loxera], no es, sin embargo tan inmediato como el que, a manera de negra borrasca, se está preparando en las regiones superiores del Gobierno, si llega a convertirse en ley el Proyecto presentado a las Cortes, y en mala hora preparado por el Congreso Filoxérico de Madrid”.⁽¹⁰⁾

La *Comisión de vigilancia y defensa contra la Filoxera*, nomenada per la Junta Provincial d'Agricultura a Figueres,⁽¹¹⁾ es reuneix a corre-cuita al domicili del seu president el dijous dia 4 de juliol i acorda elevar al govern un escrit (que Fages ja devia tenir redactat, vista la seva dimensió) a fi que s'elimini la zona d'incomunicació del projecte de llei que s'havia de començar a debatre de forma imminent. D'aquesta reunió en tenim coneixement a través de la premsa local de l'època i no en coneixem l'acta, si és que existí (o potser es podria trobar en el misteriós i inabastable arxiu Fages?).

Amb tota urgència, en la sessió del dia 5 de juliol de 1878, el ple de l'Ajuntament de Figueres pren l'acord, que figura com annex 1, de publicar amb urgència i al seu càrrec una memòria, que si bé ni l'autor ni el títol no s'expliciten en l'acta de l'acord, correspon a la redactada per Narcís Fages de Romà en nom de la *Comision de vigilancia y defensa...* ja esmentada. La citada memòria es titulava *“La Filoxera y la zona de incomunicación, cuestión de vida o muerte para el Ampurdán”* memòria que, com fa notar la premsa de l'època *“prohijada por el Ayuntamiento, como otro de los más interesados en evitar que se consuma la proyectada devastación de nuestros viñedos”*⁽¹²⁾ gaudeix del total suport municipal. Atesa la urgència del tema s'acorda fer la impressió a Barcelona⁽¹³⁾ gestió que s'encarrega al mateix alcalde i el regidor Juan Mª Bofill, ambdós igualment membres de l'esmentada *Comisión de vigilancia*.

L'acord municipal és unànime i val la pena recordar que aquell Ajuntament, el primer elegit de la Restauració, fou de majoria republicana, tot i això estava presidit per un liberal, Francisco Jordi, alcalde per Reial Ordre, com era habitual en aquells moments.⁽¹⁴⁾ Cal suposar que més enllà de les

10. *El Eco Ampurdanés* del 14 de juliol de 1878.

11. La Comissió la formava Narcís Fages de Romà, president, Fernando de Moradillo, diputat provincial, com a vicepresident 1r, Francisco Jordi Romañach, alcalde de Figueres, vicepresident 2n, Narciso de Fonsdeviela, José de Pagés, Eduardo Rodeja, José Pont de Viñals, Romualdo Alfaras, Juan Galter, Juan Maria Bofill, José Albert i Xauet, José Vergés, Antonio Casamor, Gregorio Artizá, Francisco Bech, Miguel Galter, Juan Majuelo, Agustín Gifre, Miguel Casellas, Venceslao (sic) Vayreda, Juan Falt, José Nadal, i Juan Jordi y Alvarez, secretario.

12. *El Eco Ampurdanés* de data 7 de juliol de 1878.

13. Fou impresa a Establecimiento tipográfico de los sucesores de Ramirez y C^a del carrer d'Escudellers.

14. Vegeu, MORENO CHACÓN, M., *El personal polític republicà a l'Ajuntament de Figueres*, Figueres, Ajuntament de Figueres, 2004.

discrepàncies polítiques, davant el gravíssim tema de la fil·loxera hi hagué una perfecta entesa, ja que tant el liberal Jordi,⁽¹⁵⁾ com el republicà federal Bofill, eren membres d'aquesta *Comisión*⁽¹⁶⁾ y tanmateix ambdós eren catedràtics de l'Institut de la ciutat.

En l'adopció d'aquest acord, segurament confluïren diverses circumstàncies. En primer lloc, la gran alarma social que hi havia entre la població que vivia el problema, com ho reflecteix la premsa de l'època:

“La gravísima transcendencia de semejante medida –es refiere a la zona d'incomunicación– caso de que llegase á tener fuerza de ley ha alarmado profundamente los ánimos de los viticultores de esta comarca, pues con ella se reducirían a la miseria millares de familias que no tienen ni han conocido en su vida otros medios de subsistencia que los que les proporciona el cultivo de la vid”.

En segon lloc, també devia valorar-se la relativa importància que tenia el conreu de vinya a Figueres ja referida, però sobretot cal entendre que la ciutat de Figueres assumí dignament el paper de capital d'una comarca en la que tenia gran importància aquest conreu i també tot el moviment tant industrial com comercial que d'ell se'n deriva. Tampoc és negligible la circumstància que l'alcalde del moment, Francisco Jordi, fos alhora catedràtic d'Agricultura de l'Institut i vicepresident de la *Comisión de vigilancia* reiteradament citada.

El debat de la llei fou acalorat y com diu Iglesias⁽¹⁷⁾ va posar en evidència el desconeixement que tenia la classe política espanyola del problema de la fil·loxera, de les ciències naturals en general i àdhuc de la geografia del país. És difícil valorar tant la difusió com l'impacte real que tingué la memòria publicada per l'Ajuntament de Figueres amb tanta precipitació i menys encara conèixer les pressions i gestions de tota mena i a tots nivells (d'aquelles que no en queda constància documental) que durant aquells agitats dies es devien realitzar.

La memòria, que no és objecte de les presents notes, és un escrit consistent, molt ben documentat en el sentit d'afirmar amb múltiples testimonis que la fil·loxera es podia combatre mitjançant l'aplicació d'insecticides (opinió equivocada), que l'establiment d'un cordó sanitari no tenia precedents a Europa

15. Francisco Jordi y Romañach (1830-1884) era professor d'Agricultura de l'Institut i havia dirigit la Granja Escola de Fortianell, tenia per tant interès professional en el tema. El 1878 havia publicat una interessant sèrie d'articles a la revista del IACSI sobre l'elaboració dels vins a l'Empordà.

16. També era membre de la referida *Comision para la defensa...*, un altre regidor municipal republicà Joan Galter.

17. IGLESIES, Josep, *La crisi agrària de 1879/1900...*, p. 41-42.

ni havia estat aconsellat per cap Congrés científic o organisme oficial, la incertesa sobre l'èxit del procediment per a prevenir la invasió i les conseqüències socials de l'arrancada que condemnava a la misèria a molts pobles en els que la vinya era l'únic mitjà de subsistència (a vegades amb algun toc pintoresc, com quan afirma que davant la ruïna dels vinyaters s'hauran de fer contrabandistes i els habitants dels país seran substituïts per trabucaires).

Possiblement el capítol VI de la memòria fou el més convincent de cara a l'administració, com explica el seu títol *Cuantiosa suma que costaria al Estado* i en el qual fa un estudi econòmic del cost de les indemnitzacions de tot el procés, tema que Fages ja devia haver observat encertadament era un dels que més preocupava al *ministro* de Fomento.

És de suposar que alguna utilitat devia tenir aquesta memòria escrita amb to apassionat per Fages, ja que finalment la llei s'aprova el dia 30 de juliol de 1878 i es publica l'endemà a la *Gaceta de Madrid*, núm. 212.⁽¹⁸⁾ En el text oficial ha desaparegut el preàmbul justificatiu de la zona d'incomunicació i l'article referit a l'establiment de l'esmentada zona. Igualment el tema de les indemnitzacions queda notablement reduït en relació amb el projecte inicial.

El dia 26 de juliol, quatre dies abans de l'aprovació de la llei, però és de suposar que amb debats ja finalitzats a les Corts, l'Ajuntament figuerenc pren l'acord de donar "el enterado" o acusament de rebuda, d'un ofici (annex núm. 2) de la ja tantes vegades citada *Comisión de vigilancia* ..... en aquest escrit de data 22 de juliol (encara més anticipat a l'aprovació de la llei) manifesta el reconeixement *al celo y eficacia* de la Corporació per haver cooperat "*al feliz éxito de su propósito de convencer a los altos Poderes del Estado de la justicia y conveniencia de suprimir la zona de incomunicación*".

Es reconeix, per tant, haver assolit l'objectiu proposat amb la publicació de la memòria referida, d'evitar l'arrencada de la totalitat de les vinyes de la comarca empordanesa.

També la premsa local en destaca la importància: "*.. podemos asegurar que su lectura ha modificado profundamente el modo de pensar de la generalidad respecto de la soñada necesidad del arranque de nuestras viñas. El efecto más inmediato é importante obtenido con la publicación del folleto y la exposición dirigida al Gobierno [...]; de modo que el arranque de nuestras viñas queda por ahora aplazado...*"⁽¹⁹⁾

18. IGLÉSIES, J., *op. cit.*, entenem que incorre en un error quan diu a la pàgina 42, i referint-se al projecte de llei: "Però finalment pogué ésser aprovat el 30 de juliol", sense fer referència a aquestes modificacions substancials. Possiblement l'error arranca de l'ambigüitat amb què tracta el tema Girona i Trius. Altres autors (Camarasa) incorren en el mateix error de donar per aprovat el projecte de llei sense modificacions.

19. *El Eco Ampurdanés*, 14 de juliol de 1878.

CONCLUSIÓ

El primer escull s'havia salvat amb la cooperació de l'Ajuntament de Figueres i mercès a la unanimitat entre les diferents tendències polítiques, ja veiem que el republicà Suñer y Capdevila sosté les mateixes tesis que el conservador Fages de Romà o el liberal Francesc Jordi s'arreglera amb el republicà federal Joan M. Bofill.

Els problemes, no obstant això, varen seguir.

La redacció definitiva de la Llei i l'articulat amb què va aparèixer a la *Gaceta*, no varen agradar ni a Joan Miret, ni a l'IACSI ni al seu president, marquès de Montoliu, el qual va encetar una polèmica, viva i una mica agra, amb Narcís Fages de Romà, polèmica que durà alguns mesos, que foren d'autèntic malson fins a l'arribada de la fil·loxera a l'Empordà la tardor de 1879. Mentrestant les vinyes empordaneses havien augmentat en superfície de forma considerable durant el dos darrers anys abans de la invasió, com denunciava l'enginyer agrònom gironí Joaquim d'Espona, responsable dels treballs antifil·loxèrics a la província. Possiblement una petita part d'aquest augment de les plantacions vitícoles es realitzaren com a conseqüència d'un intercanvi fronterer fraudulent amb ceps rossellonesos, potser ja contaminats de la plaga. El fet fronterer comporta inevitablement aquests intercanvis dels que no queda cap constància per a la història.

Pel que fa a l'Ajuntament de Figueres, en els seus llibres d'actes, no s'hi troba cap més referència a la fil·loxera fins a data 21 setembre de 1880, en el qual hi ha un acord sobre el pagament dels 25 cèntims de pesseta per hectàrea de vinya afectada i que ha de ser arrancada, tal com figurava en la llei de 30 de juliol de 1878. A l'Ajuntament de Figueres, li correspon pagar 43 pessetes i 23 cèntims. I acorda que "*se llame a algunos de los principales viticultores de este termino para oirles y disponer lo conveniente*".

El següent acord municipal referit al tema fil·loxèric és de data 7 de desembre de 1880 en què, en una sessió presidida pel primer tinent d'alcalde Joan Arderius –figuerenc que en el camp científic tingué un paper destacat a la crisi fil·loxèrica–, l'Ajuntament dóna el *enterado* a un ofici del govern civil en el que es comunica que per Reial Ordre s'ha encarregat la direcció dels treballs antifil·loxèrics de la província a l'enginyer Joaquim d'Espona, així com les diverses actuacions previstes a les que l'Ajuntament ha de donar suport.

Posteriorment vindrien totes les actuacions i també tots els despropòsits, referits a l'establiment d'una estació antifil·loxèrica a la ciutat de Figueres, despropòsits comesos conjuntament per l'Ajuntament i la Diputació provincial. Però el seu estudi excedeix en molt els límits d'aquesta comunicació.

ANNEX 1

Fragment de l'ACTA AJUNTAMENT DE FIGUERES DE 5 DE JULIOL DE 1878

[...] A propuesta del Sr. Presidente [alcalde Francisco Jordi Romañach] el mismo Sr. Consejal [Juan Mª Bofill] explica en breves palabras lo discutido y aprobado por el Congreso Filoxérico de Madrid que ha dado por resultado el proyecto de Ley presentado a las Cortes por el Exmo. Sr. Ministro de Fomento, proyecto que entrañará, si se llevase al terreno de la práctica, la ruina completa de este país, toda vez que se consigna en él la orden de arranque de las viñas comprendidas dentro de los treinta kilómetros más inmediatos y paralelos a la frontera, y que para conjurar semejante desgracia se ha redactado una elocuentísima memoria que deberá ser remitida a todos los Diputados, a todos los Senadores y a todas las demás personas a quienes se crea conveniente. Añade que siendo urgentísima la impresión de la Memoria, toda vez que va a discutirse de un momento a otro el mencionado proyecto, cree necesario que se mande a Barcelona por no ser posible imprimirla aquí con la rapidez y perfección que se requiere.

El Ayuntamiento, conforme lo expuesto, acuerda que pase a Barcelona una comisión compuesta por los Sres. Presidente y Bofill J. M^a con el mencionado objeto.

ANNEX 2

Fragment de l'ACTA AJUNTAMENT DE FIGUERES DE 26 DE JULIOL DE 1878

[...] Se ha leído la siguiente comunicación de fecha 22 del actual dirigida al Ayuntamiento por la Comisión de vigilancia y defensa contra la filoxera: Esta Comisión justamente reconocida por el celo y eficacia con que esa Il. lre. Corporación municipal y su comisión al efecto delegada han cooperado al feliz éxito de su propósito de convencer a los altos Poderes del Estado de la justicia y conveniencia de suprimir la zona de incomunicación de las fronteras en el proyecto de Ley de defensa contra la Filoxera, ha acordado dar a V.S. y a dicha comisión delegada un voto de gracias penetrado como se encuentra de que con ello se ha prestado un eminente servicio a esta región ampudanesa y a su capital. [sense firma] – El Ayto. enterado.

